

NỖI ÁM ẢNH CỦA NHỮNG CÁI BÓNG TRONG TẬP THƠ HAIKU CHẤM HOA VÀNG CỦA HÀ THIÊN SƠN

Trần Xuân Tiến

Báo Công an thành phố Hồ Chí Minh

TÓM TẮT

Với Chấm hoa vàng, thơ Haiku của nhà thơ Hà Thiên Sơn ám ảnh người đọc qua những cái bóng. Bóng thời gian có khi khắc khoải, day dứt, đau đáu về quá khứ; có khi hy vọng, viên mãn về hiện tại, tương lai. Bóng không gian có lúc mênh mang xa rộng, có khi tươi nguyên rạng rỡ. Và cả những bóng không gian - thời gian hòa chung trong tâm sự của người thơ. Hình tượng cái bóng bàng bạc trong từng câu chữ như là sự phát tiết của những trải nghiệm, những chiêm nghiệm cuộc đời mà chính người tiến sĩ giảng dạy triết học này cảm nhận được.

Từ khóa: ám ảnh, thơ Haiku, chấm hoa vàng

Khởi đi từ các giảng đường đại học, trong những năm trở lại đây, thể thơ Haiku được đông đảo người viết chọn lựa khi sáng tác bởi sự ngắn gọn và tính dung dị của nó. Hàng loạt các tập thơ Haiku Việt từ Bắc chí Nam lần lượt được ấn hành ra mắt độc giả và được giới chuyên môn đánh giá là có nhiều triển vọng. Tuy mới trong giai đoạn đầu thể nghiệm nhưng ở mỗi tập thơ, mỗi tác giả đều xác lập cho mình những bản sắc Haiku Việt và một giọng điệu thơ riêng có. Với *Chấm hoa vàng*, thơ Haiku của nhà thơ Hà Thiên Sơn ám ảnh người đọc qua những cái bóng. Hình tượng cái bóng bàng bạc trong từng câu chữ như là sự phát tiết của những trải nghiệm, những chiêm nghiệm cuộc đời mà chính người tiến sĩ giảng dạy triết học này cảm nhận được.

1. Bóng không gian

Không gian luôn được ngự trị bởi sự vật, đồ vật, cảnh vật, con người tồn tại trong thế giới khách quan này. Và chính cái

bóng của tất cả những sự vật, đồ vật, cảnh vật, con người ấy cũng choáng lầy một phần không gian. Chính thể và cái bóng của chính nó, tuy hai mà một, tuy một mà hai, song hành hiện hữu với từng niềm vui nỗi buồn mà nó đa mang.

Đảo xa / thư em đến / lao xao nắng vàng (bài số 12). Bóng của *nắng* – bóng không gian chủ đạo trong bài thơ được tác giả nhắc đến qua hai từ *lao xao* chứa đựng nhiều tình cảm. Bóng *nắng* đang *lao xao* nhảy nhót trên sóng biển rì rào êm dịu ngoài kia chính là hiện hình của niềm vui, niềm hạnh phúc của chàng lính hải quân khi đọc được lá thư tay từ người thương nơi quê nhà. Bóng *nắng* hòa với bóng của sóng biển như tình yêu đôi lứa được hòa vào nhau, được “gặp gỡ” trong từng nét mực rung rung niềm thương nỗi nhớ. Bóng *nắng* nơi *đảo xa* rồi sẽ theo làn gió biển bay về đất liền với cô gái đang ngày đêm ngóng đợi về phía biển. Có phải sẽ như vậy chăng, sự kỳ diệu của tình yêu?

Câu hỏi ấy dành cho cả nhân loại tự cổ chí kim đã, đang và sẽ đắm say với tình yêu bất diệt, cho từng cá nhân bạn đọc. Nhà thơ Hà Thiên Sơn còn bận chạy theo một bóng *nắng* khác để diễn đạt một khoảnh khắc khác của cuộc sống: *Mùa xuân / nắng bừng lên / xón xang thiếu phụ* (bài số 61). Không như bài số 12, bóng *nắng* ở bài số 61 đã thôi làm nhiệm vụ là cánh thư xanh cho tình yêu đôi lứa mà nó lại có tác dụng khơi màu lên nhịp sống của sức trẻ, của *thiếu phụ*. *Bừng lên* trong *xón xang* là xúc cảm rất thật của người phụ nữ tuổi còn son sắc với tuổi trẻ, với yêu đương mà tác giả mạnh dạn chia sẻ với người đọc. Không gì mà phải ngại ngùng giấu diếm tâm sinh lý rất thật. Không gì mà phải chối từ sức hút của mùa xuân đang réo rắt trong tâm hồn và thân xác. Cũng vẫn là bóng không gian chủ đạo của bài thơ, bóng *nắng* ở đây đã châm ngòi, đã bộc lộ cho niềm khát khao sống, khát khao yêu mãnh liệt đang ẩn mình trong cõi lòng *thiếu phụ*. Và Haiku Việt đôi khi rất đời như thế.

Đường chiều / tuyết đang mùa / bờ vai em nhỏ (bài số 149). Bài thơ bắt đầu với hình ảnh *đường chiều*. Và nối liền theo sau đó là chi tiết *tuyết đang mùa*. Bóng *tuyết* phủ dày con *đường chiều*, phủ dày khung cảnh mà bài thơ vừa mở ra. Bất ngờ, tác giả lo lắng cho nhân vật *em*. Nhân vật *em* đột nhiên xuất hiện. Và bài thơ tưởng như đang nói về thiên nhiên lại hóa thành một bài thơ tình êm ngọt pha chút sốt sắng âu lo. Dòng thơ cuối trong ba dòng của một bài Haiku chính là có tác dụng như vậy. Nó đem đến cho người đọc cái ngỡ ngàng đầy thi tính, nhưng cũng đầy logic sống động. Từ ngỡ ngàng, người đọc đi đến đồng cảm cùng nhân vật với tâm sự lo lắng cho người yêu bé nhỏ.

Bóng tre / mục đồng ngủ / xanh màu thời gian (bài số 4). Tụ ngàn xưa, tre xanh

đã là một trong những biểu tượng đặc trưng của văn hóa làng quê nước Việt, đặc biệt là vùng nông thôn Bắc bộ. Cùng với dòng sông, giếng nước, cây đa, sân đình, nhắc đến tre là nhắc đến hình bóng quê hương sâu nặng. Vượt thoát những cách thức xây dựng về hình ảnh cây tre một cách quen thuộc, nhà thơ chụp lấy khoảnh khắc *mục đồng ngủ dưới bóng tre*. Ngủ dưới *bóng tre* là ngủ dưới bóng của màu xanh quê hương, là ngủ dưới *màu thời gian* xanh trong. *Bóng tre* không chỉ tô xanh hình ảnh làng quê trong ký ức của mỗi con dân đất Việt mà còn tô xanh những giấc mộng trẻ thơ về một tương lai rực rỡ hơn. Bóng tre vì thế mà có sức gợi mở ra một chân trời của ngày mai, của hy vọng.

Trong tập *Chấm hoa vàng*, thơ Haiku của Hà Thiên Sơn không chỉ dừng lại ở hy vọng mà có khi còn là kết quả viên mãn của hy vọng đã trở thành hiện thực: *Bến Hải / cầu liền nhịp / đám cưới đi qua* (bài số 105). *Đám cưới đi qua* là hạnh phúc đi qua, không cách ngăn, không trắc trở. Niềm hoan hỉ riêng tư của lứa đôi cũng là niềm hoan hỉ chung của dân tộc từ nay được sống trong hòa bình yên ả. Cầu Hiền Lương từ nay *liền nhịp*. Sông Bến Hải từ nay không còn là giới tuyến phi quân sự chia cắt hai miền Nam Bắc ruột thịt. Từ nay không còn cảnh: “*Cách một dòng sông mà đó thương, đây nhớ / Chung một nhịp cầu mà duyên nợ cách xa*” (*Rủ nhau đi cầu*, Nguyễn Du, Tạp chí Sông Hương số 280 (T.6-12)). Bóng của *cầu liền nhịp* là bóng của không gian, là bóng của hạnh phúc tròn đầy.

Cũng với tâm thế của một người viết trong độ lùi của chiến tranh, ở một bài Haiku khác, nhà thơ Hà Thiên Sơn viết: *Mũ sắt / cỏ xuyên qua / chiến tranh lùi xa* (bài số 118). Nhắc đến sự tàn khốc của cảnh bom rơi đạn lạc nhưng nhiều hơn là nhắc

đến sự hồi sinh của sự sống sau cuộc chiến, Hà Thiên Sơn đã dùng hình ảnh *cỏ xuyên qua mũ sắt*. Một hình ảnh rất đắt và giàu tính nhân văn. Bóng *cỏ* nhỏ vươn mình xuyên qua bóng mũ sắt – dấu tích của một thời bình lửa. Bóng không gian tràn ngập trong ba dòng Haiku nhỏ bé, một không gian hồi sinh mới đang dần hiện ra. Thơ Haiku Hà Thiên Sơn đưa tay nâng niu lấy sự hồi sinh ấy. Như nhà văn, dịch giả Hoàng Long từng chia sẻ: “*Roi vào tay cao thủ thì một lá cỏ mong manh không những có thể triển khai được một tầm sát thương rộng lớn mà còn thể hiện được một đường bay thanh thoát, phiêu diêu*”. Có lẽ, ngọn cỏ ấy và tay cao thủ ấy chính là đây chăng?

Nâng niu sự hồi sinh như nâng niu từng phút giây bất chợt ta giác ngộ thấy chân trời nhiệm màu của triết lý nhân sinh: *Cây tùng / vị đạo sĩ / hai bóng lồng nhau* (bài số 57). Bóng không gian trong bài Haiku này thật độc đáo. Nó mang thánh phép của huyền bí và thâm nghiêm. Không chỉ đơn giản là bóng của bậc chân tu đã hòa cùng với bóng của thiên nhiên mà xa hơn là cảnh giới của sự tu hành đã đi đến thành tựu. Bằng việc phát hiện và dùng ngôn từ để ghi lại hình ảnh giàu tính hình tượng đó, nhà thơ Hà Thiên Sơn đã ghi điểm cho thơ Haiku của mình trong lòng độc giả.

Chia tay / tàu chuyển bánh / bóng người sân ga (bài số 26). Có ai đi qua dẫu bề dờ mình mà không một lần chứng kiến và trải nghiệm sự chia ly. Và có ai khi chia ly mà không thổn thức trong lòng với bao nỗi thương niềm cảm. *Bóng người* đổ xuống *sân ga* hay chính bóng tâm hồn ta đang trĩu nặng bùi ngùi. Dù cho là bóng nào thì cái bóng ấy cũng đang ám ảnh người đọc như cái cách mà chính nó đã từng ám ảnh tác giả, để rồi, bằng chất liệu ngôn từ và thiên hướng thi ca của mình, tác

giả bật lên những dòng xúc cảm. Nhà văn, dịch giả, nhà nghiên cứu Nhật Chiêu từng nhận định, “*thơ Haiku nắm bắt một khoảnh khắc độc sáng nào đó trong cuộc đời từ linh cảm của người thơ*” [2]. Hà Thiên Sơn đã kịp bắt lấy khoảnh khắc của chia ly mà hiện thân là *bóng người* trên *sân ga*. Với bài thơ này, một lần nữa, Haiku mình chứng cho độc giả rằng nó là thể loại phù hợp để truyền tải ngắn gọn nhất cảm xúc của một phút giây trong đời người.

Cũng cảm nhận về giây phút chia tay, Hà Thiên Sơn viết: *Chia tay / biển vẫy cá / lòng mình sóng chao* (bài số 26). Tác giả ý nhị thông qua hình ảnh *biển vẫy cá* để diễn đạt tâm trạng của hoàn cảnh. Sóng biển cứ lần lần như sóng lòng ta đang trào dâng xúc cảm. Một lối so sánh không mới trong thi ca từ xa xưa cho đến đương đại. Nhưng điều khác biệt là tác giả Hà Thiên Sơn đã gói ghém sự so sánh quen thuộc ấy trong sự tinh giản hoàn toàn mới của thể thơ Haiku. Quen mà lạ. Có thể người đọc sẽ thắc mắc về chủ thể của bài thơ. Có lẽ nó không còn quan trọng nữa, khi mà bóng của sóng biển đang xếp lớp như *vẫy cá* ngoài kia tựa như chồng chồng lớp lớp những kỷ niệm đang đan dính vào nhau trong cả hai tâm hồn sắp đối mặt với chia lìa xa cách. Bóng của sóng lòng cũng vì thế mà cách trở không thôi.

Cũng có khi, dẫu không mây may tồn tại sự cách trở thì sóng lòng cũng tựa như cơn gió đi hoang, cứ lang thang về miền vô định của một nỗi ưu sầu chẳng thể gọi tên: *Cánh diều / chiều no gió / nỗi buồn lên mây* (bài số 37). Tuổi thơ của biết bao thế hệ người Việt sinh ra và lớn lên ở các miền quê thường được gắn bó với cánh diều. Chẳng thế mà người đời vẫn hay gọi là cánh diều tuổi thơ. Nhưng cánh diều tuổi thơ ấy trong bài Haiku này của tác giả Hà Thiên Sơn không chỉ dừng lại như là sự ghi

chép về một ký ức của tuổi hoa niên mà nó còn chuyên chở một tâm trạng. Bóng *diều* phủ lên bầu trời là *nỗi buồn* đang *lên mây* với chứa chan tâm sự. Một sự liên tưởng độc đáo và nhẹ nhàng. Vậy mà cái khê khàng *lên mây* ấy của *nỗi buồn*, của *cánh diều* tưởng như vẫn ám ảnh độc giả. Đó là nỗi buồn gì? Nỗi buồn ấy vì sao mà có? Thật ra, thơ Haiku chính là như thế. Mở ra trước mắt ta một lát cắt của khoảnh khắc ngắn ngủi nhưng liền sau nó là cả chân trời của nghĩ suy và chiêm nghiệm, của tò mò và giải đáp.

Có thể lời giải đáp của Hà Thiên Sơn nằm ở bài số 52 chẳng? *Phổ thị / lòng chơi voi / xứ người mây trắng*. Là bóng của *cánh diều* no gió cũng được. Là bóng của *nỗi buồn* *lên mây* cũng được. Là bóng của *mây trắng* *xứ người* cũng được. Là bóng của cổ hương cũng được. Hay là bóng sự lạc lõng đầy day dứt cũng được. Dẫu thế thì trong những cái bóng ấy, là cái bóng nào thì cũng quá lớn. Phổ thị có xa hoa rực rỡ ánh đèn, có ngập lối khoe sắc hoa tươi, có nhộn nhịp tấp nập người xe cũng chẳng thể xua tan. Bóng của tha hương đã nhuộm lấy ta. Bởi trong ta, vẫn mãi mãi còn đó sợi dây gắn kết với quê nhà yêu mến, nơi chôn nhau cắt rốn của một kiếp người. Bóng của tha hương *chơi voi* mà tâm hồn ta cũng *chơi voi*. Bài thơ như sự tự vấn của tác giả từ Sài Gòn đô hội gửi về vùng đất Cẩm Khê, Phú Thọ.

Trong sự tự vấn dọc dài theo dáng hình đất nước ấy, một chiều như mọi chiều, Hà Thiên Sơn lặng người khi chứng kiến số phận của tha nhân: *Rừng hoang / chim di trú / bóng người tiểu phu* (bài số 42). Lẻ loi trong cánh *rừng hoang* rộng lớn là chiếc bóng đơn độc của *tiểu phu*. Càng ám ảnh hơn khi lướt qua bức tranh chiều muộn đó là bóng của cánh *chim di trú*. Người thơ lặng lẽ thở dài khi buông đầu chấm cho ba

dòng Haiku. Cái thở dài ấy kéo lan sang người đọc, chạm khê đến lòng trắc ẩn vốn có của mỗi tâm hồn. Một cái chạm khiến ta buồn man mác.

Nhưng cũng có khi, cũng chỉ một cái chạm mà mở ra rạng ngời một cảnh sắc tươi nguyên. Như ở bài số 82, Hà Thiên Sơn viết: *Chum nước / cánh hoa rơi / long lanh mây biếc* (bài số 82). Làn gió vô tình hay hữu ý mà khiến *cánh hoa* bất chợt *rơi* xuống chum nước, làm *long lanh* cả một trời *mây biếc* trong xanh. Thiên nhiên khéo tạo đặt những phút giây đẹp để đến ngỡ ngàng. Như ánh mắt em bất ngờ chạm ánh mắt anh, làm rung rinh loạn nhịp hai trái tim đang phẳng lặng. Bóng *hoa rơi*, bóng *mây biếc* là bóng của hạnh phúc đang trên đường tìm nhau, và một ngày tình cờ, hạnh phúc *long lanh*.

Với đầy đủ cung bậc cổ hữu, tình yêu trong thơ Haiku của Hà Thiên Sơn không chỉ có tiếng cười mà còn có nỗi nhớ nhung hay sự hờn trách nhẹ nhàng của những trái tim yêu: *Công viên / mùa lá đỏ / những chiếc ghế trống* (bài số 97); *Bóng ngả / em không đến / ta lẫn vào đêm* (bài số 120). *Em không đến*, màn đêm chỉ còn bóng tối, lòng anh chỉ còn *bóng ngả*. Và khi tình ta không còn sánh đôi bên con đường mòn nơi *công viên* thân thuộc, *lá đành đỏ* suốt *mùa* cho xóa hết dấu chân của cuộc tình dĩ vãng. Cả hai bài đều đượm buồn vì tình yêu không trọn vẹn. Nếu như ở bài số 97, nỗi nhớ nhung theo bóng *lá đỏ* phủ đầy lên *những chiếc ghế trống* thì ở bài 120, sự hờn trách *em không đến* đã bao trùm, đã lẫn vào cả màn *đêm* bao la. Tất cả đều là những cái bóng bất trắc, những cái bóng đỏ võ trong ái tình.

Bóng không gian trong tập *Chấm hoa vàng* còn xuất hiện ở nhiều bài Haiku khác, mà trong giới hạn của bài nghiên cứu này,

người viết khó lòng đưa vào hết. Qua những phân tích và bình luận trên, bóng không gian đã rõ trong tập thơ *Chấm hoa vàng* của Hà Thiên Sơn. Tựa như những vệt màu đa sắc in dấu lên bức tranh thi ca mà tác giả đã dày công hí họa. Nhưng có một cái bóng trừu tượng hơn là cái bóng trong thời gian. Cũng vì thế mà nó có vẻ như ám ảnh hơn khi thoát ẩn thoát hiện trong bức tranh thi ca *Chấm hoa vàng* này.

2. Bóng thời gian

Trang sách / chữ ó vàng / ngón tay em nhỏ (bài số 167). Con trẻ thơ ngây thuở mới đến trường. Có một buổi nọ, con trẻ vào thư phòng của gia đình tò mò những *trang sách* xưa cũ. Đối diện với dòng *chữ ó vàng*, đối diện với bầu trời tri thức là *từng ngón tay em nhỏ*, là tấm lòng hăm hở với đôi mắt háo hức. Tưởng như trước mắt người đọc chính là một câu chuyện giản dị như thế mà tác giả Hà Thiên Sơn khéo léo tâm tình kể lại. Dầu bóng thời gian đã làm *ó vàng* từng *trang sách* nhưng nó vẫn hóa tươi mới khi bàn tay con trẻ chạm vào. Kiến thức của nhân loại lại được mở ra, lại được hồi sinh, lại có cơ hội chấp cánh cho trí lực con người bay xa. Nhân gian quan niệm sách tựa như người bạn thiết thân của con người cũng là vì vậy.

Song ở một góc độ khác, Hà Thiên Sơn dường như trần trở hơn: *Giá sách / nhện giăng tơ / bụi mờ nghiêng mực* (bài số 22). Cũng bóng thời gian phủ lên *giá sách* với *nhện giăng tơ*, với *ngiên mực bụi mờ*. Mà người xưa đâu? Mà người nay đâu? Ẩn sau bài thơ Haiku bé nhỏ này đơn giản chỉ là tâm trạng mang tính cá nhân cảnh cũ người xưa đâu vắng hay còn là nỗi niềm ưu tư cho văn hóa đọc của giới trẻ ngày nay? Khi mà khoa học kỹ nghệ phát triển như vũ bão, văn hóa nghe nhìn chiếm hết thời gian, choán lấy sự quan tâm vốn đã ít ỏi vì nhip

sống công nghiệp của người trẻ thì *giá sách* xưa vẫn âm thầm lặng lẽ dưới lớp bụi thời gian. Hiểu theo tình huống cá nhân hay hiểu theo sự lo lắng mang tính cộng đồng thì bóng thời gian ở đây cũng thể hiện sự tiếc nuối và tâm trạng khó nói thành lời của tác giả.

Khó nói thành lời, đôi khi còn là cảm giác thấu cảm nỗi đau của chúng sinh vạn vật mà với hữu hạn của sức người, ta chẳng thể đổi thay sự an bày của tạo hóa: *Dải núi / bốn mùa mây / cỏ cây khát nắng* (bài số 58). Trải qua năm này tháng nọ, trên *dải núi bốn mùa* làm bạn với *mây trắng bay ngang*, *cỏ cây khát nắng* biết nhường nào. Bóng thời gian đi qua, thấu thị từng ước muốn của cỏ cây. Người thơ đi ngang qua, chia sẻ từng lời thơ thổn thức. Cũng như bóng thời gian trải qua vạn vật trên cõi đời này, tác giả của bài thơ quan tâm đến thiên nhiên, quan tâm đến từng cảnh cây cọng cỏ.

Bóng xế / mẹ tựa cửa / tháng ngày đi qua (bài số 27). Bóng thời gian thể hiện quá rõ trong bài thơ. Việc tứ thơ được thể hiện một cách rõ ràng như thế này sẽ không đúng với tinh thần chỉ gợi chứ không tả của Haiku Nhật. Nhưng chính yếu tố Việt hóa để hòa nhập với cách cảm của vùng đất mà nó du nhập đã khiến Haiku Việt có những cách viết cho riêng mình. Điều này cũng dễ hiểu. Tất nhiên, sự phá cách này chỉ đôi lúc xảy ra khi ngôn ngữ thơ không thể gò bó theo mạch cảm xúc. Và dường như cũng đồng tình với lý luận đó, ở *Chấm hoa vàng*, Hà Thiên Sơn chỉ chùng mực cho phép mình đôi ba lần để mạch cảm xúc băng băng như thế.

Tóc em / thoảng hương cau / mùa sau còn đượm (bài số 71). Trong dòng sông thời gian, cũng cái bóng ấy nhưng mỗi lần xuất hiện lại khác nhau. Khác nhau trong ý niệm. Khác nhau trong tâm tư. Minh bao

giờ cũng khác mình trước đây. Thế nhưng, duy chỉ có tình yêu là ngoại lệ. Tình yêu trường tồn vĩnh viễn. Mùi tóc em thoảng hương cau đến mùa sau, mùa sau nữa, và muôn muôn mùa sau nữa, vẫn mãi đượm lòng những nhung nhớ yêu thương. Vì nỗi yêu thương da diết ấy, mà trai gái tìm nhau: *Rừng vắng / đêm trăng tỏ / mắt lá tìm nhau* (bài số 167). Tình yêu thao thức, chạm nhau trong bóng *đêm trăng tỏ*. Bóng thời gian đồng lõa với lứa đôi hò hẹn hay tác giả cố tình vun vén cho hẹn hò đôi lứa?

Làng chài / người không về / lưới cá phơi sương (bài số 60). Bóng thời gian thật nặng nề bởi hai chữ *không về*. Ngư dân bám biển như người nông dân thấm thiết với ruộng đồng. Nhưng biển nguy nan và nhiều bão tố. Biển dập dờn chìm nổi những nỗi nhớ khôn cùng.

Cũng đồng cảm với niềm đợi chờ ấy, ở một bài Haiku khác, Hà Thiên Sơn viết: *Gối chiếc / giọt mưa thu / nỗi lòng chinh phụ* (bài số 33). Bóng của sự đợi chờ hóa thân thành chiếc *gối* đơn độc. Bóng của sự nhớ mong tan vỡ theo từng hạt mưa thu hoang lạnh bên hiên nhà. Trong khi chinh phụ ngày đêm đối mặt với sự tàn khốc của binh lửa sa trường thì ở quê nhà, chinh phụ đêm ngày đầu tranh với sự lo lắng, nhớ nhung sầu muộn. Bài thơ khiến người đọc liên tưởng đến hai câu thơ trong bài *Xuân tứ* của nhà thơ Lý Bạch đời Đường ở nước Trung Hoa xưa: “*Khi chàng tưởng nhớ ngày về / Chính là khi thiếp tái tê cõi lòng*”.

Nỗi nhớ từ ngày xưa. Nỗi nhớ đến ngày mai. Nhưng khi gặp được nhau trong một khoảnh khắc của cuốn phim cuộc đời, ta lại ngậm ngùi với bóng thời gian: *Gặp nhau / ly rượu cạn / mắt mờ chân chim* (bài số 14). *Cạn ly rượu* say trong buổi trùng phùng tao ngộ, rồi chua xót nhận ra thời gian đã tước đi một thời son trẻ. Thời gian chỉ để lại cho

ta *mắt mờ chân chim* cùng men say kỷ niệm. Có lần chia sẻ trên trang facebook cá nhân của mình, PGS. Lưu Đức Trung cho rằng: “*Thơ Haiku giống như tranh thủy mặc có khoảng trống để người xem vẽ thêm nghĩ thêm*” (dòng trạng thái ngày 15/5/2014). Bài thơ Haiku này chính là minh chứng sinh động cho ý kiến đó. Có phải do rượu say hay không mà sao bóng thời gian cứ như đang day đi day lại trong ba dòng thơ Haiku của Hà Thiên Sơn?

3. Bóng thời gian và không gian

Trong tập *Chấm hoa vàng*, có những bài Haiku mà thực tâm người viết bài này cũng không thể sắp đặt nó vào dạng thức nào. Là bóng thời gian khắc khoải? Hay là bóng không gian ám thị? Thật khó để rạch ròi những xúc cảm văn chương, nhất là đối với thể thơ Haiku đầy u huyền. Ví dụ như bài thơ sau: *Thảm xanh / mùa lá đỏ / thu loang chân ngày* (bài số 26).

Rõ ràng là bóng không gian đây, với bóng của *thảm xanh*, bóng của *lá đỏ*, bóng của thiên nhiên tạo lập. Nhưng cũng là bóng thời gian đây, với bóng của mùa *thu*, bóng của cuối *ngày*, bóng của giao mùa hoang hoải day dứt. Trước một bức tranh tuyệt diệu của tạo hóa, thời gian không gian dường như chẳng thể phân định. Chúng vút nhau giữa lẫn ranh mơ hồ như chính tâm trạng của tác giả đang chứng kiến những tuyệt sắc trước mắt. Để rồi *loang* ra, tản ra theo từng câu chữ, theo từng cảm nhận. Bình bài thơ: *Biển lặng / chiều buông câu / thả hồn bóng núi* (bài số 51), trong lời tựa của tập thơ *Chấm hoa vàng*, nhà văn, dịch giả, nhà nghiên cứu Nhật Chiêu cảm nhận “*buổi chiều, một gương mặt của thời gian đang mượn núi để buông câu trên biển, trên cái đại dương bao la gọi là cuộc đời*”[1:7]. Như vậy, bóng thời gian và bóng không gian tồn tại song hành, chuyển hóa

lẫn nhau, hóa thân cho nhau. Sự hóa thân ấy, sự chuyển hóa ấy diễn ra xuyên suốt cuộc đời mỗi con người. Nuôi nấng ra đi và chờ che trở về cho suốt hành trình ở trọ trần gian này, bóng thời gian và bóng không gian cứ thế ẩn hiện trong tâm trí con người.

Hay như bài số 143: *Cửa mở / ban mai xanh / tâm hồn thanh lọc* (bài số 143). Một lần nữa, độc giả gặp trở ngại trong việc bóc tách bóng không gian và thời gian trong bài thơ này. Bóng tinh sương của sớm mai, bóng rạng rỡ của bình minh cùng hòa trong cái bóng bao la của khung trời được mở toang từ khung cửa. Bóng của thời gian quện thấu trong bóng của không gian bởi chất keo *thanh lọc* đang chạy rần rần trong huyết mạch của người thơ. Người thơ đã mở đầu một ngày mới trong xanh. Và người đọc đã cảm nhận được một ngày trong xanh như thế. Những huyền diệu sáng rõ của cuộc đời được truyền tiếp qua ngôn ngữ thơ ca, gắn kết những tâm hồn.

Còn khá nhiều bài, không gian, thời gian gắn kết như vậy trong tập *Chấm hoa vàng*. Có thể kể ra đây, như bài số 143: *Tóc rối / ngón tay thon / thời gian óng mượt*; bài số 100: *Tháp Chàm / viên gạch mộc / thời gian trượt qua*; bài số 103: *Bàn phím / chữ dần hiện / niềm vui nỗi buồn...* Song chỉ xin phẩm bình thêm một bài nữa để thấy bóng không gian và thời gian mà tác giả Hà Thiên Sơn gợi mở cho người đọc qua thể thơ Haiku: *Hoa chanh / mảnh vườn cũ / áo mùa xuân xưa* (bài số 92).

Bóng *hoa chanh* nơi *mảnh vườn cũ* cũng chính là bóng *mùa xuân xưa*. Bóng không gian cũng chính là bóng thời gian.

Mùa xuân đã lại về trong hình hài của từng cánh *hoa chanh* nơi *mảnh vườn cũ*. Nhưng có cái bóng đã cơ hồ mất hút mà không có mặt trong ba dòng thơ ấy. Bóng của người xưa. Lờn thơ là sự bất ngờ khi nhận ra *hoa chanh* đã nở, *mùa xuân* đã về, cũng là sự bất ngờ (mà hẫng hụt) nhận ra thiếu vắng một dáng hình thân thuộc đến nhưng nhớ quá quay. Bóng không gian ở đây là lớp vỏ ngôn từ đã được thể hiện, còn bóng thời gian là cái ẩn sâu cần được biểu đạt đằng sau lớp vỏ ngôn từ đó. Không gian dường như đã trở lại, còn thời gian, cố nhiên, chẳng thể quay về.

*

Là tiên sĩ triết học, nhà thơ Hà Thiên Sơn có lợi thế của thói quen suy luận logic. Nhưng điều đó cũng chính là trở ngại đối với ông khi thiên hướng của thi ca là sự mơ hồ gợi mở, là tư duy hình tượng đặc sắc. Vượt qua khó khăn khách quan ấy, với tập thơ *Chấm hoa vàng*, Hà Thiên Sơn xác lập một góc nhìn riêng cho thơ Haiku của mình. Vừa giữ được sự mạch lạc trong cả hình thức ngôn từ lẫn ý tứ nội dung do thói quen suy luận logic nhưng vẫn vừa gây dựng được chất văn chương nghệ thuật ám ảnh người đọc. Đó chính là nổi ám ảnh của những cái bóng. *Bóng núi, bóng tròn, bóng ngày, bóng xế, bóng hình, bóng ngả, bóng hồng, bóng mẹ...*[1:5]. Bóng không gian và bóng thời gian cuốn hút độc giả qua từng bài thơ Haiku nhỏ trong lòng bàn tay. Bóng không gian và thời gian lưu dấu nên một *Chấm hoa vàng* riêng biệt trong hàng loạt những tập thơ Haiku khác xuất bản tại Việt Nam trong những năm gần đây.

**THE OBSESSION OF THE SHADOWS
IN THE HAIKU GOLDEN FLOWERS OF HA THIEN SON**

Tran Xuan Tien

ASBTRACT

With Golden Flowers, a Haiku of the poet Ha Thien Son haunt readers through the shadows. The shadow of time can be agonized and tormented about the past and hopeful for the fullness of the present, the future at the same time. The shadow of space sometimes is distant and vast, sometimes fresh and radiant. Both the shadows of space - time were in harmony with the heart of the poet. The image of a thankless shadow in each word is the appearance of experience and the contemplation of life that this doctor teaching philosophy has felt.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- [1] Hà Thiên Sơn (2010), *Chấm hoa vàng*, NXB Hội Nhà văn.
- [2] Nhật Chiêu (1997), *Câu chuyện văn chương phương Đông*, NXB Giáo dục.
- [3] Trần Đình Sử (1995), *Những thế giới nghệ thuật thơ*, NXB Giáo dục.
- [4] Trần Đình Sử (2005), *Giáo trình dẫn luận thi pháp học*, NXB Giáo dục.